

เสวนา คลังสมอง-คลังปัญญาสยาม (ครั้งที่ 33)

เรื่อง “การเตรียมรับมือ “ภัยพิบัติ” โดยใช้ความรู้ชั้นสูงของประเทศญี่ปุ่น”

โดย รศ.ดร.อนวัช สรรพศรี (อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญการวิจัยด้านภัยพิบัติจากสถาบันวิจัยนานาชาติด้าน
วิทยาศาสตร์ภัยพิบัติ มหาวิทยาลัยโทโฮกุ เมืองเซนได สถาบันวิจัยชั้นนำของประเทศญี่ปุ่น)

วันพฤหัสบดีที่ 10 เมษายน 2568 เวลา 11.30 - 13.30 น. ณ สถาบันคลังสมองของชาติ และ
ผ่านระบบ VDO Conference (ZOOM)

เสวนาออนไลน์ “คลังสมอง-คลังปัญญาสยาม” จัดโดย สถาบันคลังสมองของชาติ
เรื่อง “การเตรียมรับมือ “ภัยพิบัติ” โดยใช้ความรู้ชั้นสูงของประเทศญี่ปุ่น”
วันพฤหัสบดีที่ 10 เมษายน 2568 เวลา 11.30 - 13.30 น.

KNIT สถาบันคลังสมองของชาติ

แผ่นดินไหวในทะเล

https://www.jishin.go.jp/main/img/hyoka_kaiko_rank.png

37:15 / 2:06:09

2025 : YEAR OF KNOWLEDGE MANAGEMENT CULTURE : TKMN

รศ.ดร.บวร ปภัสราทร (ผู้อำนวยการสถาบันคลังสมองของชาติ)

รศ.ดร.อเนวัช สรรพศรี (วิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ)

ในศตวรรษที่ 21 การรับมือภัยพิบัติกลายเป็นเรื่องที่ไม่สามารถมองข้ามได้อีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำท่วม หรือพายุ ภัยเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อร่างกาย แต่ยังทำลายศักยภาพการบริหารจัดการของภาครัฐและสังคมโดยรวมด้วย โดยญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีประสบการณ์ต่อภัยพิบัติมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะแผ่นดินไหวและสึนามิ ประเทศนี้จึงได้พัฒนาระบบเตือนภัย โครงสร้างพื้นฐาน และการจัดการความรู้ที่เข้มแข็ง รศ.ดร.อนวัช สรรพศรี (อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญการวิจัยด้านภัยพิบัติจากสถาบันวิจัยนานาชาติด้านวิทยาศาสตร์ภัยพิบัติ มหาวิทยาลัยโทโฮกุ เมืองเซนได ประเทศญี่ปุ่น) ได้สะท้อนแนวคิดและบทเรียนสำคัญที่ประเทศไทยสามารถนำมาปรับใช้ได้

1. ประสบการณ์จากแผ่นดินไหวและสึนามิ ปี 2011

จากเหตุการณ์แผ่นดินไหวขนาด 9.0 ริกเตอร์ ที่เมืองเซนได เมื่อปี 2011 ซึ่งส่งผลให้เกิดสึนามิครั้งใหญ่ รศ.ดร.อนวัช สรรพศรี ได้ประสบกับเหตุการณ์ดังกล่าวโดยตรง ขณะเป็นนักวิจัยอยู่ที่มหาวิทยาลัยโทโฮกุ ซึ่งทำให้เขาเห็นถึงระบบการเตรียมความพร้อมของประเทศญี่ปุ่น ทั้งในด้าน

- การเตือนภัยล่วงหน้า ญี่ปุ่นสามารถส่งสัญญาณเตือนภัยภายในไม่กี่วินาทีก่อนเกิดแรงสั่นสะเทือนจริง
- มาตรฐานโครงสร้างอาคาร อาคารที่สร้างหลังปี 1981 ยังคงยืนหยัดได้แม้จะเผชิญแรงสั่นสะเทือนอย่างรุนแรง
- ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า แก๊ส และน้ำประปาถูกตัดขาด แต่ประชาชนสามารถดูแลตนเองได้ชั่วคราว ด้วยการเตรียมความพร้อม ทั้งอุปกรณ์และความรู้ล่วงหน้า

2. ปัจจัยความพร้อมของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีระบบรับมือภัยพิบัติที่ครอบคลุมทุกระดับ ตั้งแต่บุคคล ครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ ปัจจัยสำคัญได้แก่:

- ระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System): ตรวจจับคลื่น P-wave ก่อน S-wave มาถึง เพื่อเตือนภัยภายใน 5–30 วินาที
- ฐานข้อมูลการจำลองสึนามิ ญี่ปุ่นจำลองสถานการณ์ล่วงหน้าไว้หลายรูปแบบ เพื่อนำมาใช้เปรียบเทียบและคำนวณทิศทางและความสูงของคลื่น
- แผนรับมือในระดับท้องถิ่น เช่น “My Timeline” ที่ประชาชนเตรียมพร้อมล่วงหน้าเมื่อเกิดพายุหรือฝนตกหนัก
- ระบบการอบรมและฝึกซ้อม ตั้งแต่เด็กอนุบาลจนถึงผู้ใหญ่ มีการซ้อมแผ่นดินไหวสึนามิทุกปี และมีการอบรมเจ้าของห้องพักให้เป็นผู้นำด้านความปลอดภัยในแต่ละอาคาร
- การพึ่งพาตนเอง ประชาชนมีกระเป๋าฉุกเฉินและแผนการติดต่อครอบครัว กรณีสื่อสารล่ม

3. ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย

แม้ประเทศไทยจะไม่เผชิญแผ่นดินไหวและสึนามิในระดับเดียวกับญี่ปุ่น แต่ภัยพิบัติอื่นๆ เช่น น้ำท่วม ไฟป่า และพายุยังคงเกิดซ้ำซาก จึงควรนำบทเรียนจากญี่ปุ่นมาประยุกต์ใช้ในบริบทไทย ดังนี้

ระดับบุคคล	ระดับท้องถิ่น	ระดับชาติ
- ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักเตรียมตัว เช่น กระเป๋าฉุกเฉิน แผนการติดต่อฉุกเฉิน จุดนัดพบครอบครัว	- จัดอบรมเรื่องภัยพิบัติให้กับเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ ตำบล และโรงเรียนในพื้นที่เสี่ยง - พัฒนาแผนที่ความเสี่ยงและจัดทำระบบ “My Timeline” แบบไทย	- พัฒนามาตรฐานการออกแบบอาคารให้เข้มแข็งต่อแรงสั่นสะเทือน โดยเฉพาะโรงเรียน โรงพยาบาล และสถานที่สำคัญ - ติดตั้งเซนเซอร์ตรวจจับแผ่นดินไหวหรือคลื่นสึนามิในพื้นที่เสี่ยง เช่น ชายฝั่งอันดามัน

- สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่าง “ขนาด” (Magnitude) และ “ความรุนแรง” (Intensity) ของแผ่นดินไหว	- สนับสนุนให้แต่ละจังหวัดมีระบบเตือนภัยเฉพาะพื้นที่และจัดฝึกซ้อมประจำปี	- ผลักดันให้ความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติเป็น “วิชาบังคับ” ในระดับมหาวิทยาลัย และ “กิจกรรมภาคบังคับ” สำหรับหอพักหรืออาคารสูง
--	---	--

4. สรุป

แม้ภัยพิบัติจะเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่การมีความรู้ความเข้าใจ และการเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบ สามารถช่วยลดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างสำคัญของสังคมที่เรียนรู้จากประสบการณ์ มีการปรับปรุงมาตรการอย่างต่อเนื่อง และวางแผนรับมือภัยพิบัติด้วยความไม่ประมาท

ประเทศไทยควรใช้ช่วงเวลาก่อนเกิดภัยเป็นโอกาสในการเสริมสร้างความพร้อมในทุกระดับ เพราะเมื่อภัยพิบัติเกิดขึ้นจริง “การเตรียมการที่ดี” คือ ปัจจัยชี้ขาดว่าเราจะสามารถรับมือได้อย่างมั่นคงหรือเผชิญกับความเสียหายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

5. ช่องทางการติดตามรับชม

สามารถติดตามรับชมย้อนหลังได้ที่ “YouTube” สถาบันคลังสมองของชาติ

วันที่ 16 พฤษภาคม 2568